

ما و جهان عرب

گرایش‌ها و گزارش‌های اندیشگی در جهان عرب بررسی تحولات فکری متفکران عربی معاصر است

سیدحسین اسلامی اردکانی | نویسنده کتاب

گرایش‌ها و گزارش‌های اندیشگی در جهان عرب

- نویسنده: سیدحسین اسلامی اردکانی
- انتشارات: نشر کرگدن
- تعداد صفحه: ۲۷۲ صفحه
- قیمت: ۳۵۰ هزار تومان

آن‌که دغدغه‌های جهان عرب در این مدت کمابیش مسائل و دغدغه‌های ما نیز بوده است. برای نمونه، قاسم امین مصری در سال ۱۸۹۹ کتاب «تحریر المرأة» را نوشت. علی عبدالرازق هم در سال ۱۹۲۵، یعنی یکصد سال پیش، کتاب «الاسلام و اصول الحکم» را نوشت

با این همه مشکلاتی که خودمان داریم، اصلاً چرا باید کتابی درباره متفکران جهان عرب بخوانیم و با گرایش‌های فکری آنها آشنا شویم؟ شاید اولین پرسشی که به ذهن یک کتاب‌دوست هموطن برسد همین است. از قضا، نقطه عزیمت این کتاب آن است که چون ما مشکلاتی داریم و در پی راه‌حل آنها هستیم، شاید لازم باشد چنین کتابی بخوانیم. اما چرا؟ در این جا می‌گویم پنج دلیل اصلی برای خواندن و مرور چنین کتابی به دست بدهم و به طور ضمنی هم بگویم که چرا خودم به نوشتن چنین کتابی دست زدم و بخشی از زندگی‌ام را صرف نوشتن این مجموعه مقالات کردم. نخست آن‌که ما و جهان عرب، کمابیش مشکلات یکسانی داریم و تقریباً پرسش ما آن است که «ما چگونه ما شدیم؟» این سؤال حدود ۲۰۰ سال است که در میان اندیشمندان جهان عرب پیش کشیده شده است و آنها به فراخور حال خویش به آن پاسخ داده‌اند. ما هم این پرسش را داشته و داریم. دوم آن‌که جهان عرب حدود یک قرن زودتر از ما با اروپا آشنا شد و صدای توپ‌های ناپلئون را در مصر شنید و با حضور نظامی غرب در جهان خود مواجه و در پی آن با مسائلی روبه‌رو شد که ما بعدها روبه‌رو شدیم.

سوم آن‌که آنها زودتر از ما به مشکل عقب‌افتادگی و پس‌ماندگی پی بردند و متفکران متعددی کوشیدند برای درمان این معضل نسخه درمان بنویسند. چهارم

و در آن به بحث نسبت دین و دولت پرداخت. پنجم آن‌که تجربه تاریخی جهان عرب نشان داده است که برخی از این راه‌حل‌ها خود زمینه‌ساز مشکلات دیگری بوده‌اند و دردی بر دردهای دیگر افزوده‌اند. با این حال، در جامعه خودمان گاه شاهد این نوع نسخه‌نویسی و پیمودن راه رفته هستیم.

حال به دلایل بالا و دلایل دیگری که با خواندن کتاب آشکار می‌شود، هر کس که دغدغه این مرز و بوم را دارد و در پی پیشرفت جامعه ایرانی است، بد نیست نگاهی به آن چه در جهان عرب گذشته است و می‌گذرد بیندازد و دست‌کم از خطاهای رخ داده در آنجا بیاموزد. با این همه، باید گفت دانش ما از آن چه در جهان عرب گذشته بیشتر نیست. به همین سبب، به خطا گمان می‌کنیم مسائل جهان عرب به خودشان مربوط است و مسائل ما به ما. در اینکه هر یک مسائل خاص خود را دارند شکی نیست، اما این را هم نباید نادیده گرفت که سرشت و ساختار اجتماعی و فرهنگی جهان عرب و ما از جهات متعددی شباهت دارند و مشترکات دینی، فرهنگی، اقتصادی و منطقه‌ای ما را به هم گره می‌زند.

کتاب حاضر حاصل بیش از یک دهه مطالعه و کار در عرصه اندیشه جهان عرب است که در آن کوشیده‌ام فارغ از حب و بغض و مسائلی که اندیشیدن روشن را دشوار می‌کند، گزارشی روشن از آن چه میان متفکران عرب می‌گذرد به دست بدهم و گاه گاستی‌های روشی آنها را بازگویم. البته نه به قصد خرده‌گیری، بلکه برای هشدار از آن‌که مبادا خودمان در همین دام بیفتیم.

مفسر درگیر و دغدغه‌مند

سید حسن اسلامی اردکانی، دانش‌آموخته حوزه علمیه قم و دکترای فلسفه دین، پژوهشگر حوزه کلام جدید و اخلاق کاربردی است. اسلامی اردکانی استاد فلسفه دین و فلسفه اخلاق در دانشگاه ادیان و مذاهب است و از آثار او می‌توان به کتاب‌های «دروغ مصلحت‌آمیز» و «شبیه‌سازی انسانی از دیدگاه آیین کاتولیک و اسلام» نام برد. «سودای تفکیک: جستارهایی در سنت فکری، روش‌شناسی و شخصیت‌های مکتب تفکیک» کتابی دیگر از اسلامی اردکانی است که نشر کرگدن منتشر کرده است.

اسلامی اردکانی در کتاب «گرایش‌ها و گزارش‌های اندیشگی در جهان عرب» میانجی‌ای اندیشمند است؛ میانجی میان خواننده فارسی‌زبان و ساحت اندیشه‌ای که کمتر در ایران خوانده شده، در حالی که در جهان عرب، سال‌هاست مسأله عقلانیت، سکولاریسم، حقوق بشر و تجدد، سوژه اندیشگی متفکرانی چون محمد عابد الجابری، فهمی جدعان، سلمی خضرا الجیوسی و بسیاری دیگر بوده است. دو مقاله اول «گرایش‌ها و گزارش‌های اندیشگی در جهان عرب» به بررسی و آرای محمد عابد الجابری، از پرکارترین نویسندگان و متفکران عرب که طی چهار دهه گذشته

آثار مهم و بحث‌برانگیزی در زمینه‌های متنوع نوشته، می‌پردازد و کتاب چهار جلدی «نقد العقل العربي» او مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. مقاله سوم با عنوان «متافیزیک پیشرفت در جهان عرب» مفهوم پیشرفت را در آثار فهمی جدعان با نگاهی تاریخی و نقادانه می‌سنجد. «کارمایه و کارنامه حقوق بشر در اندیشه عربی»، «سترونی سکولاریسم در جهان عرب»، «گرایش‌ها و گزارش‌های اندیشگی در مصر معاصر» و «ساز مخالف: درباره فمینیسم اسلامی» دیگر مقالات کتاب هستند.

اسلامی اردکانی در کتابش نه از منظر یک ناظر بی‌طرف، بلکه از جایگاه یک مفسر درگیر و دغدغه‌مند می‌نویسد؛ مفسری که می‌خواهد بداند چرا با وجود تلاش‌های گسترده، عقلانیت در جهان عرب هنوز درگیر بازتولید گذشته است و پروژه‌های مدرنیزاسیون چرا در دل سنت فرو می‌پاشند. این اثر، در نقطه تلاقی سه حوزه مهم فلسفه دین، علوم سیاسی و مطالعات خاورمیانه ایستاده است و در عین حال، نگاهی کاربردی نیز دارد.

